

Ben Sajet Bevlogen Joodse huisarts streed voor betere gezondheidszorg

Ondanks alles in de ban van het socialisme

De socialistische huisarts Ben Sajet zette zich vanaf 1923 bijna veertig jaar in als gemeenteraadslid voor verbetering van de gezondheidszorg. Met uitzondering van de bezettingsjaren, toen hij op last van de Duitsers zijn raadszetel moest opgeven.

Peter de Brock
AMSTERDAM

“Ik wil toch wel even uiting geven wat ik voel op dit moment,” laat een aangeslagen Ben Sajet weten op zijn laatste fractievergadering in het Amsterdamse stadhuis van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP). Op 30 november 1940 is hij met drie andere Joodse partijgenoten op last van de Duitse bezetter ontheven van het raadslidmaatschap.

In de fractievergadering worden tot zijn verbazing alle agendapunten afgehandeld alsof er niets bijzonders aan de hand is. Als hij het woord neemt, stelt hij dat het wegsturen van de Joodse raadsleden weliswaar de schuld is van het gemeentebestuur en de Duitsers, maar dat hij toch wel ‘een enkel woord van medeleven’ had verwacht: “Ik had me zelfs kunnen voorstellen dat het ons eruit smijten tot gevolg zou hebben dat jullie je er over zouden beraden of jullie wel door konden gaan om lid te blijven van de gemeenteraad.”

Bevlogen socialistische huisarts

Het is een van de vele opmerkelijke gebeurtenissen in het leven van de op 17 maart 1887 op Waterlooplein 49 geboren Benedictus Herschel Sajet. De bittere armoede en de belabberde woonomstandigheden bleven de jonge Ben als jongste zoon van diamanthandelaar Jacob Mozes Sajet bespaard, maar zouden wel invloed op hem hebben, stelt auteur Jos van der Lans in *Ben Sajet, een leven lang sociale geneeskunde 1887-1986*.

Met de uitgave van deze biografie viert het Ben Sajet Centrum dat de bevlogen socialistische huisarts een eeuw geleden, op 25 mei 1923, werd gekozen als lid van de Amsterdamse gemeenteraad. Sajet zou met uitzondering van de bezettingsjaren in totaal 39 jaar actief blijven als gemeenteraadslid, aanvankelijk voor de SDAP en later namens de PvdA.

Na zijn afscheid van de gemeenteraad in 1962, op 75-jarige leeftijd, zorgde hij als voorzitter van meerdere stichtingen voor meer dan duizend

→ Pamflet met SDAP-leider Pieter Jelles Troelstra.

AMC tóch aan de rand van de stad

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1947 wordt de inmiddels 60-jarige Ben Sajet opnieuw verkozen, ditmaal voor de PvdA. En blijft hij zich vast in de vooroorlogse discussie over een geschikte locatie voor het door de Gemeentelijke Universiteit gewenste Academisch Ziekenhuis. In 1956 kiest het gemeentebestuur voor de bouw op het terrein van het Wilhelmina Gasthuis, ondanks een 113 pagina's tel-

lende nota van Ben Sajet dat een toekomstbestendig Academisch Ziekenhuis meer baat heeft bij een ruimere bouwkegel aan de rand van de stad. In 1960 slaat onderwijsminister Cals nog de eerste paal op het WG-terrein. Maar met de uiteindelijke bouw tussen 1973 en 1981 van het Academisch Medisch Centrum in de Bullewijk in de Zuidoost kreeg Ben Sajet alsnog het ultieme gelijk.

plaatsen in verzorgingstehuizen, woonvormen voor mensen met een verstandelijke beperking en de bouw van bejaardenoorden. Ook stond hij aan de wieg van de bouw van het Academisch Medisch Centrum (zie kader).

Werkstuk over Troelstra

De jonge Ben raakt politiek betrokken als hij op de driejarige HBS zit, waar hij wordt toegelaten na een aanbevelingsbrief van de Joodse jurist Zegers Veeckens. De cijfers die hij haalt bij het toelatingsexamen zijn zo uitstekend dat de gemeente drie jaar lang alle studiekosten zou betalen. Hij baart op de HBS en thuis opzien met een werkstuk over SDAP-leider Pieter Jelles Troelstra, een gevoelig onderwerp op de burgerschool. Het levert hem dan ook een dikke onvoldoende op.

Dat de jonge Ben in de ban raakte van het socialisme was helemaal niet zo vanzelfsprekend. De opkomst van de arbeidersbeweging kon vader Jacob als diamanthandelaar niet ontgaan, gezien de populariteit en behaalde successen van de in 1894 door Henri Polak en Jan van Zutphen opgerichte Algemene Nederlandse Diamantbewerkerbond.

Maar als opgeklommen middenstander zag hij het socialisme vooral als bedreiging. Of zoals het latere gemeenteraadslid het zelf verwoordde in *Een leven lang Ben Sajet* (1977): "Alles wat socialistisch was, dat was te verdoemen. De socialisten waren slechte mensen. Troelstra was een opruier. Henri Polak, daar werd thuis ook over geroddeld."

Ben Sajet herinnerde zich ook dat hij als kind vrolijk een spotliedje meezong: "Hop, hop, hop... hop, hop, hop, hang alle socialisten op!" Maar het humanitaire basisprincipe ter grondslag aan het socialisme verschilde volgens hem niet met dat van het jodendom. Het kwam neer op solidariteit, of in de woorden van een wijs Joods gezegde: 'Heb uw naaste lief, hij is als uzelf.'

Tweederangsburger

Het aansluiten bij de socialistische arbeidersbeweging leverde hem een breder perspectief op, denkt Jos van der Lans. "En bood een ontsnapping aan het altijd aanwezige gevoel als tweederangsburger te worden gezien."

Als kind al werd hij op weg naar het toenmalige zwembad aan het Mariniersplein in de Kattenburgerstraat door christelijke kinderen uitgescholden voor 'vuile Jood, vuile smous' en getraakteerd op een regen van stenen. Bang was

Als kind al werd hij door christelijke kinderen uitgescholden voor 'vuile Jood'

hij niet, maar het bezorgde hem wel het gevoel er niet bij te horen.

Wat de kille waarheid wordt in 1940, als hij niet meer welkom is in de Amsterdamse gemeenteraad en de Provinciale Staten van Noord-Holland. Het is een reeks van vele vernederingen die hij in korte tijd moet ondergaan, een gevolg van de maatregelen van de Duitse bezetter om de Joodse bevolkingsgroep te isoleren van de samenleving.

Als Joodse arts mag hij niet langer niet-Joodse patiënten behandelen, waardoor hij noodgedwongen een deel van zijn huisartspraktijk overdraagt aan een zekere dokter Huisman. Ook zijn auto en telefoon moet hij inleveren.

Op 18 juni 1942 duwt hij met zijn twee zoons Herman en Jaap en vier anderen een motorboot over de zeedijk bij Petten. Eenmaal veilig in Engeland hopen de drie Sajets op een weerzien met jongste zoon en broer David, die de oversteek in 1940 al heeft gemaakt en piloot is geworden bij de Royal Air Force. Maar hij blijkt een jaar eerder, op de sterfdag van zijn moeder, te zijn neergestort met zijn vliegtuig.

Jos van der Lans: Ben Sajet, een leven lang sociale geneeskunde 1887-1986. 77 blz., €12,50.
Te bestellen via info@canonsociaalwerk.eu

→ Ben Sajet in 1963, in het tv-programma *Ziek zijn beter worden*. FOTO ANP/NEDERLANDS INSTITUUT VOOR BEELD EN GELUID

Vaerwel 1999

VVV wordt opgesplitst

→ De VVV-kiosk voor het Centraal Station, datum onbekend.

FOTO STADSARCHIEF AMSTERDAM

Op donderdag 10 juni 1999 kunnen toeristen die op zoek zijn naar informatie of hotelkamers nog terecht bij de Amsterdamse Vereniging voor Vreemdelingenverkeer (VVV). Een dag later zijn ze welkom bij de Amsterdam Tourist Board.

Volgens *Het Parool* hoopt de directie met de opsplitsing van de grootste VVV in vier zelfstandige bv's financieel minder kwetsbaar te zijn en het toeristisch bedrijfsleven beter te kunnen bedienen.

De Amsterdamse VVV kwam voort uit de Vereniging 't Koggeschip, opgericht in 1902 'tot behartiging van de Amsterdamse belangen in het algemeen, en die voor het Vreemdelingenverkeer in het bijzonder.'

In het eerste verenigingsjaar telde deze vereniging al ruim 100 leden, werden 500 inlichtingen gegeven en werd aansluiting gezocht bij de Nationale Bond voor het Vreemdelingenverkeer (NBV). Vanaf 1937 ging 't Koggeschip verder onder de naam VVV.

Amsterdammer 1973

Transvrouw mag trouwen

Op het stadhuis wordt op dinsdagmiddag 13 juni het huwelijk voltrokken tussen Mohammed Moutaaid (22) uit Marokko en de Amsterdamse Aaicha Bergamin (41), die tot voor kort als Leonard door het leven ging. Voorafgaande aan de plechtigheid ontvangt Aaicha dan ook een nieuw paspoort, na goedkeuring door de rechtbank van wijziging van voornaam en geslacht.

Een beslissing genomen op basis van deskundigenverklaringen, bena-

drukt *Het Parool* 'dat gezien de ontwikkeling en de huidige toestand van de betrokkene, bij de aangifte van geboorte een misslag begaan is.'

Het echtpaar Bergamin droomt van opening van een Marokkaans restaurant. En Aaicha van een einde aan de bonnenregen die ze als man kreeg voor het zich op straat vertonen in dameskleding.

→ Aaicha Bergamin.

Zoekplaatje

Hoe goed kent u de stad?

FOTO KOOSJE KOOLBERGEN

Amsterdam zit vol verborgen schatten. We rijden of lopen er dagelijks langs. Maar hoe goed kennen we de stad?

Vorige week stonden we in de Amaliastraat voor de ronde in rode bakstenen uitgevoerde toegangerker van de voormalige Marnixschool, gebouwd in 1923 in Amsterdamse Schoolstijl naar een ontwerp van de architecten Theodorus Groenendijk en Theo Lammers. Winnaar van het jaarabonnement op *Ons Amsterdam* is Pieter Holman. Welke historische plek zoeken we deze week? Inzendingen voor maandag 12.00 uur naar: zoekplaatje@parool.nl.

Colofon

De geschiedenispagina's worden gemaakt in samenwerking met Ons Amsterdam (onsamsterdam.nl). Coördinatie: Peter de Brock

ons amsterdam
gebouwd op verhalen